

Bartłomiej Makowski*
ORCID: 0000-0002-3460-8837
Uniwersytet Wrocławski

<https://doi.org/10.19195/1733-5779.39.1>

Problematyka przedawnienia roszczeń w zakresie umów kredytów frankowych. Część 1

JEL Classification: K150

Słowa kluczowe: „kredyty frankowe”, przedawnienie, prawo cywilne, prawo konsumenckie, prawo Unii Europejskiej

Keywords: Swiss franc loans, limitation, civil law, consumer law, EU law

Abstrakt: Początek XXI wieku to czas masowego udzielania przez banki kredytów denominowanych lub indeksowanych do franka szwajcarskiego. Kredytobiorcy, zapewniani o bezpieczeństwie i korzyściach, jakie niosą z sobą „kredyty frankowe”, podpisywali umowy zawierające liczne wady prawne, w tym niedozwolone postanowienia umowne (klauszule abuzywne). Aktualnie problemy takich umów kredytowych, jak abuzywność klauzul przeliczeniowych, niedopełnianie przez banki obowiązków informacyjnych wobec klienta przy zawieraniu umów oraz inne naruszenia przepisów prawa bankowego i cywilnego, mocno zajmują sądy krajów członkowskich UE, w tym sądy polskie, oraz TSUE. Kwestią dyskusyjną jest jednak przede wszystkim fakt uznawania tego rodzaju umów za nieważne w całości oraz związana z tym konieczność dokonania rozliczenia stron z tytułu coraz częstszego orzekania przez sądy nieważności tego rodzaju umów.

Rozważania zawarte w niniejszym artykule skupiają się na niezwykle istotnej na tle wskazanych sporów o nieważność umów kredytowych problematyce przedawnienia roszczeń kredytobiorców, którzy pozywając banki, żądają zwrotu uiszczonych przez nich na rzecz banków nienależnych ich zdaniem świadczeń od samego momentu zawarcia umowy. Wnikliwej analizie poddane zostało orzecznictwo sądów polskich oraz TSUE, którego wyroki wskazują, że bieg terminu przedawnienia może rozpocząć się dopiero z chwilą nabycia przez kredytobiorcę świadomości, iż zawarta przez niego umowa jest wadliwa, dzięki czemu możliwe staje się skuteczne wytoczenie powództwa.

* Opiekun naukowy (Scientific Tutor) — dr hab. Wojciech Szydło.

Limitation claims issues in the field of Swiss franc loan agreements. Part 1

Abstract: The beginning of the 21st century was the time of banks mass-granting loans denominated in or indexed to the Swiss franc. Borrowers, assured of security and the benefits of “Swiss franc loans,” signed contracts with numerous legal defects, including prohibited contractual provisions (abusive clauses). Currently, the problems of such loan agreements as abusive conversion clauses, failure by banks to fulfil their disclosure obligations towards clients when concluding agreements, and other violations of banking and civil law regulations heavily occupy the courts of the EU Member States, including Polish courts, and the Court of Justice of the European Union. The main issue, however, is that such contracts are considered invalid in their entirety and the related necessity to settle the parties due to the more and more frequent ruling by the courts of the invalidity of this type of contract.

The main focus of the present article is discussing the limitation of claims of borrowers who, by suing banks, demand reimbursement of benefits paid by them to banks, which are, in their opinion, undue from the very moment of concluding the agreement. The jurisprudence of the Polish courts and the CJEU have been thoroughly analysed; the rulings of the latter indicate that the limitation period may begin only when the borrower becomes aware that the contract concluded by them is defective, which makes it possible to effectively bring an action.

1. Kontrowersje wokół kredytów udzielanych we franku szwajcarskim

Pierwsza dekada XXI wieku w sektorze bankowym w Polsce to czas udzielania przez większość banków tak zwanych kredytów walutowych, szczególnie „kredytów frankowych”. Największy wzrost zainteresowania tego rodzaju kredytami wśród klientów banków przypada na 2008 rok¹, kiedy to banki oferowały, niemalże na masową skalę, tego rodzaju produkty. Przyczyną takiego stanu rzecz był niski ówczesnie kurs franka szwajcarskiego (CHF) oraz przekonanie przedstawicieli banków, że waluta CHF jest najbardziej stabilna na świecie dzięki silnej gospodarce Szwajcarii. Ponadto wykorzystanie mechanizmu przeliczeniowego do CHF pozwalało zastosować do kredytu stawkę referencyjną LIBOR, która była znacznie niższa niż polskie oprocentowanie oparte na WIBOR². Czynniki te powodowały, że pierwotne raty „kredytu frankowego” mogły być nawet o połowę niższe w porównaniu do zwykłego kredytu wyrażonego w polskim złotym (PLN). Co więcej, część kredytobiorców nie mogła w ogóle otrzymać standardowego kredytu złotowego ze względu na zbyt niską zdolność kredytową. W takich przy-

¹ Zgodnie z danymi zamieszczonymi w Biurze Informacji Kredytowej w 2019 roku w Polsce aktywnych było 451 630 zobowiązań we frankach szwajcarskich o łącznej wartości ponad 101 miliardów złotych polskich. Zob. <https://www.rp.pl/Opinie/310229917-Spread-walutowy-a-kredyt-we-frankach--czy-oplaca-sie-go-przewalutowac.html> (dostęp: 22.11.2020).

² Przykładowo 27 lutego 2008 roku stawka referencyjna WIBOR 3M wynosiła 5,85 p.p., natomiast w tym samym dniu LIBOR 3M oscylował wokół wysokości 2,7867 p.p. Zob. <https://wibor.money.pl/> oraz <https://www.money.pl/pieniadze/depozyty/walutowe/> (dostęp: 27.02.2021).

padkach pracownicy banków oferowali rzekome „kredyty walutowe” jako jedyne możliwe rozwiązanie.

Z wykresu 1 bezpośrednio wynika jednak nagły spadek kursu franka szwajcarskiego w 2008 roku, nawet do wartości poniżej 2 PLN za 1 CHF.

Wykres 1. Wahania kursu franka szwajcarskiego za okres 3 stycznia 2000–1 stycznia 2010 roku
Źródło: <https://www.money.pl/pieniadze/kurs/chf,797.html> (dostęp: 27.02.2021).

Fakt udzielania kredytów w CHF już od kilku lat wzbudza jednak wiele emocji i kontrowersji, stając się również polem walki politycznej z uwagi na możliwość naruszania prawa przez banki. Banki w wystarczającym zakresie nie realizowały bowiem obowiązku informacyjnego w trakcie spotkań z potencjalnymi kredytobiorcami (w szczególności nie informowały dostatecznie o nieograniczonym ryzyku kursowym i możliwościach zabezpieczenia się przed nim, a także niedokładnie tłumaczyły działanie mechanizmu denominacji/indeksacji i zasady ustalania kursów wymiany walut) oraz przyznawały sobie możliwość arbitralnego ustalania wysokości kursów kupna i sprzedaży CHF. Skutkowało to nieokreślonością świadczeń, przez co konsument często nie miał pewności, ile *de facto* zostanie mu wypłaconych środków oraz jaka będzie wysokość kolejnych rat, które był zobowiązany comiesięcznie przekazywać bankowi.

Rok 2020 wydaje się przełomowy w sporach sądowych prowadzonych przez kredytobiorców z bankami³. Wzrosła bowiem liczba pozwów składanych przeciwko

³ Zysk Banku Millennium w 2018 roku wynosił 761 milionów złotych, w 2019 roku już 561 milionów złotych, a w 2020 roku tylko 23 miliony złotych. Bank ten utworzył rezerwę na przegrane procesy z kredytobiorcami, na którą łącznie przeznaczył 900 milionów złotych (od października 2020 aż 380 milionów złotych), a jest to tylko 6,7% wartości całego portfela kredytów frankowych. Należy wskazać, że w 2019 roku w polskich sądach powszechnych toczyło się około 3500 spraw przeciwko temu bankowi, natomiast w 2020 roku już 5500; zob. <https://subiektywnieofinansach.pl/covid-19-frankowicze-wyssali-caly-zysk-bank-millennium-pokazuje-jak-sobie-radzi-wyniki-2020/> (dostęp: 3.03.2021). Korzystna dla frankowiczy linia orzecznicza wpłynęła również na finanse mBanku, którego zysk w ubiegłym roku spadł o 90% (z ponad 1 miliarda złotych do

bankom, a wyroki sądów (choć jeszcze głównie nieprawomocne) w zdecydowanej większości zaczęły zapadać na korzyść kredytobiorców⁴. Większa liczba pozwów to przede wszystkim efekt korzystnego wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁵, który w oczywisty sposób wpłynął na orzecznictwo polskich sądów. Kwestia roszczeń związanych z „kredytami frankowymi” zaczyna być coraz bardziej klarowna. W przeważającej części sądy zgadzają się bowiem, że umowy kredytu z odniesieniem do waluty franka szwajcarskiego zawierają klauzule abuzywne dotyczące mechanizmu indeksacji bądź denominacji, głównie w zakresie możliwości arbitralnego ustalania kursów kupna i sprzedaży przez kredytodawcę

104 milionów złotych) wskutek utworzenia olbrzymich rezerw finansowych (1,3 miliarda złotych, a to i tak jedynie około 9,6% wartości hipotek frankowych udzielonych przez ten bank). W minionym roku toczyło się 7508 spraw przeciwko temu bankowi (z czego 173 zakończyło się prawomocnym wyrokiem i tylko 70 było dla niego korzystnych) na łączną wartość roszczeń w kwocie 1,5 miliarda złotych. W grudniu mBank przyjął prawdopodobieństwo przegranej na poziomie 50%; zob. <https://www.money.pl/giela/kredyty-frankowe-wiekszym-problemem-niz-koronawirus-prezes-mbanku-ostro-o-sadach-6612281383431072a.html> (dostęp: 3.03.2021). Z kolei Getin Noble Bank zawiązał rezerwę tylko na 110 milionów złotych (na koniec września 2020 roku suma jego portfela kredytów frankowych wynosiła około 9 miliardów złotych), jednakże przestał spełniać unijne wymogi kapitałowe. Oznacza to, że bank przynosi straty. Proponowane przez niektóre organy rozwiązanie „spraw frankowych” za pomocą ugód z kredytobiorcami oznaczałoby dla banku koszt w wysokości około 3,2 miliarda złotych, podczas gdy we wrześniu ubiegłego roku kapitał własny Getin Noble Banku oscylował wokół wysokości 2,1 miliarda złotych, co oznacza niewypłacalność banku. Natomiast wartość roszczeń ze spraw toczących się w sądach (około 4200) wynosi około 1,2 miliarda złotych; zob. <https://businessinsider.com.pl/piec-tematow-o-gospodarce-ktore-musisz-znac-raport-16-lutego/fmbpl8c> oraz <https://www.money.pl/giela/getin-bank-milczyws-ugod-z-frankowiczami-koszty-bylyby-ogromne-6612328012344224a.html> (dostęp: 3.03.2021).

⁴ Z dostępnych danych wynika, że w całym 2020 roku zapadło około 1000 wyroków, z czego aż 92% było korzystne dla kredytobiorców. W samym grudniu 2020 roku sądy wydały aż 148 wyroków (132 w I instancji, a 15 w II instancji, w tym 90% korzystnych dla frankowiczów), co było rekordem w skali całego roku. Warto nadmienić, że sumę wszystkich wartości przedmiotów sporów w „sprawach frankowych” szacuje się na 5 miliardów złotych, a aktualnie powództwo wytoczyło zaledwie 8% wszystkich osób posiadających „kredyty frankowe”; zob. <https://bochenekiwpolnicy.pl/podsumowanie-2020r-w-sprawach-frankowych/> (dostęp: 3.03.2021). Według danych udostępnionych przez „Rzeczpospolitą” w czerwcu 2020 roku zapadło co najmniej 49 wyroków (6 prawomocnych), z czego 31 stanowiło ustalenie nieważności umowy, 13 dotyczyło tak zwanego odfrankowania, 2 uchylały wyrok sądu I instancji, a tylko 1 był korzystny dla banku; zob. M. Rudke, *Wracają frankowe batalie, klienci częściej wygrywają*, „Rzeczpospolita”, <https://www.rp.pl/Banki/307029880-Wracaja-frankowe-batalie-klienci-czesciej-wygrywaja.html> (dostęp: 21.11.2020). Natomiast w 2019 roku frankowicze wygrali prawomocnie w około 69% spraw, przy czym po październikowym wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) w sprawie państwa Dziubak konsumenci uzyskali korzystne prawomocne wyroki w około 75% przypadków; zob. <https://www.bankowebezprawie.pl/w-2019-roku-69-procent-spraw-zostalo-wygranych-prawomocnie-przez-klientow-bankow/> (dostęp: 21.11.2020).

⁵ Wyrok TSUE z dnia 3 października 2019 roku, sygn. C-260-18, *Kamil i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, prowadzącej działalność w Polsce w formie oddziału pod nazwą Raiffeisen Bank International AG Oddział w Polsce*, ECLI EU C z 2019 r. poz. 819.

wskutek niezamieszczenia żadnych obiektywnych i zrozumiałych zasad ich wyliczania zarówno w treści samej umowy o kredyt, jak i w jej załącznikach.

Pewną niewiadomą dla kredytobiorców pozostają jednak skutki stwierdzenia przez sąd nieważności całej umowy lub jedynie jej części, a w konsekwencji dalszego jej obowiązywania już bez nieuczciwych postanowień umownych. Wśród znaków zapytania związanych z przyjęciem nieważności umowy pojawia się też problem ustalenia momentu biegu terminu przedawnienia roszczeń przysługujących bankowi względem klienta oraz wynagrodzenia banku za bezumowne korzystanie z jego kapitału przez kredytobiorcę. Ten niejednoznaczny na dziś skutek, jaki powoduje uznanie kwestionowanych postanowień umownych za bezskuteczne, oraz aspekt wzajemnego rozliczenia stron umowy kredytu przy uznaniu jej za nieważną przez sąd pozostaje jednak jeszcze otwarty — do czasu wydania kolejnych wyroków TSUE oraz SN, których bliskie już rozstrzygnięcia powinny ujednolicić całe orzecznictwo.

2. Przedawnienie roszczeń w zakresie umów kredytowych indeksowanych i denominowanych do franka szwajcarskiego

W ramach postępowań sądowych, w których żądaniem jest wydanie wyroków zasądzających od banków na rzecz kredytobiorców zwrotu świadczeń uiszczanych z tytułu nieważnej umowy kredytu, niebagatelną kwestią jest możliwość zaistnienia przedawnienia roszczeń⁶. Artykuł 117 § 2 k.c. stanowi, że: „Po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. Jednakże zrzeczenie się zarzutu przedawnienia przed upływem terminu jest nieważne”, co oznacza, iż po upływie określonego czasu i zgłoszeniu przez uprawnionego takiego zarzutu nie można dochodzić swoich praw w sądzie. Roszczenie takie jednak nie wygasa, a zmienia jedynie swój charakter na zobowiązanie niezupełne (naturalne)⁷. Wierzyciel może dochodzić wtedy swojego

⁶ Na temat instytucji przedawnienia zob. art. 117 i n. ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 roku — Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1740), dalej: k.c.

⁷ Szerzej zob. wyrok WSA w Warszawie z dnia 14 listopada 2018 roku (sygn. III SA/Wa 56/18, LEX nr 2735533), w którym można przeczytać między innymi, że: „Obowiązek taki nie ustaje, lecz jedynie przekształca się w tak zwane zobowiązanie naturalne. Prawo cywilne nadal traktuje zobowiązanie z przedawnionej wierzytelności jako dłużnika, z tą tylko różnicą, że odmawia wierzycielowi ochrony prawnej, w tym w szczególności odmawia zastosowania przymusu państwowego w celu wyegzekwowania wierzytelności. Analogicznie prawo cywilne traktuje zobowiązania z gry i zakładu (art. 413 Kodeksu cywilnego) i tak samo jak właśnie w przypadku zobowiązania przedawnionego nie uznaje spełnienia takiego świadczenia za nienależne, za skutkujące bezpodstawnym wzbogaceniem tego, kto otrzymał świadczenie. Na tym właśnie polega różnica pomiędzy przedawnieniem zobowiązania cywilnego a podatkowego — pierwsze z nich nadal istnieje, zaś drugie nieodwracalnie gaśnie w sposób nieefektywny, wskutek czego zapłata przedawnionego zobowiązania podatkowego skutkuje nadpłatą”.

roszczenia po upływie terminu przedawnienia, ale dłużnikowi przysługuje z tego tytułu zarzut⁸. Nie ma przy tym jednak przeciwwskazań, aby dłużnik wykonał przedawnione świadczenie lub aby sąd wydał na jego podstawie wyrok, jeżeli nikt takiego zarzutu nie zgłosił, ponieważ sąd co do zasady nie bada tego z urzędu. Niemniej jednak — zgodnie z art. 117 § 2¹ k.c., który stanowi, że: „Po upływie terminu przedawnienia nie można domagać się zaspokojenia roszczenia przysługującego przeciwko konsumentowi” — sąd weryfikuje *ex officio* kwestię przedawnienia w sprawach, w których stronami są przedsiębiorca i konsument. Instytucja przedawnienia pełni zatem istotną funkcję gwarancji pewności prawa, czego dowodzi bogaty dorobek doktryny i przywoływanego w przypisach orzecnictwa polskiego oraz europejskiego⁹.

Procesowych możliwych zachowań kredytobiorców w zakresie postępowań mających za przedmiot „kredyt frankowy” jest kilka. Kredytobiorcy mogą wytoczyć powództwo o samo ustalenie nieważności umowy kredytu¹⁰ lub łącznie z zapłatą uiszczonych świadczeń na rzecz banku z tytułu jej nieważności. Możliwe jest również żądanie przez nich zapłaty nadpłaconych rat kredytu z tytułu uznania postanowień kształtujących mechanizm indeksacji/denominacji za abuzywne, a tym samym bezskuteczne w stosunku do kredytobiorców. W takim wypadku kredyt z odniesieniem do waluty obcej przekształca się, jakby od początku był standardowym kredytem złotowym, jednakże przy zachowaniu pozostałych warunków umownych (w tym oprocentowania opartego najczęściej na stawce referencyjnej LIBOR¹¹) — jest to

⁸ Zob. N. Rycko, *Komentarz do art. 117 pkt 11–15*, [w:] *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz do wybranych przepisów*, red. J. Gudowski, 2018, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587825866/623306/gudowski-jacek-red-kodeks-cywilny-czesc-ogolna-komentarz-do-wybranych-przepisow?keyword=naturalne&cm=URELATIONS> (dostęp: 22.11.2020).

⁹ Zob. wyrok TSUE z dnia 23 stycznia 2019 roku, sygn. C-387/17, *Presidenza Del Consiglio Dei Ministri przeciwko Fallimento Traghetti Del Mediterraneo Spa*, LEX nr 2609299, pkt 71; wyrok TSUE z dnia 30 kwietnia 2020 roku, sygn. C-627/18, *Nelson Antunes da Cunha LDA przeciwko Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP)*, LEX nr 2956648, pkt 44.

¹⁰ „Powództwo o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa (art. 189 k.p.c.) przysługuje zawsze wtedy, gdy powód wykaże swój interes prawny, niezależnie od tego, czy są wystarczające podstawy materialnoprawne do uwzględnienia tego powództwa, jednakże jego uwzględnienie jest zależne od potwierdzenia w wyniku przeprowadzonego postępowania sądowego, że wystąpiły przesłanki materialnoprawne, na których opierało się powództwo” — wyrok SN z dnia 5 kwietnia 2012 roku, sygn. II CSK 473/11, LEX nr 1170228. Ponadto w wyroku SA w Szczecinie z dnia 18 marca 2013 roku (sygn. I ACA 822/12, LEX nr 1344220) dodano, że „nieważność czynności prawnej następuje *ex tunc*, z mocy prawa. Co do zasady jest oczywiście dopuszczalne na podstawie art. 189 k.p.c. ustalenie, że czynność prawna jest nieważna. Powództwo o ustalenie może być wniesione w każdym czasie, gdyż żąda się w nim ustalenia prawa lub stosunku prawnego według stanu istniejącego w chwili wyrokowania — art. 316 § 1 k.p.c.”.

¹¹ Wskazać należy, że w związku z wystąpieniem Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej brytyjski nadzór przestał publikować stawki LIBOR z końcem 2021 roku, co wymaga zmiany rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 roku w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach

tak zwane odfrankowanie¹². Niemniej jednak zgodnie z aktualną linią orzeczniczą (w ujęciu ogólnopolskim) zdecydowanie przeważają wyroki wskazujące na nieważność całej umowy kredytu¹³, w związku z czym niniejsze rozważania będą się skupiać tylko na tym roszczeniu.

Ustalenie nieważności umowy kredytu (ustalenie przez sąd nieistnienia stosunku prawnego zgodnie z art. 189 k.p.c.¹⁴) jest jednak roszczeniem niepieniężnym, ponieważ nie zmierza do zaspokojenia strony powodowej. Oznacza to, że takie żądanie nie ulega przedawnieniu, co zostało potwierdzone w judykaturze Sądu Najwyższego¹⁵. Natomiast oba wspomniane wcześniej roszczenia o zapłatę są roszczeniami majątkowymi pieniężnymi, a zatem zgodnie z art. 117 § 1 k.c. powinny ulegać przedawnieniu. Sprawa ma zaś charakter majątkowy, gdy żądanie strony postępowania zmierza do realizacji prawa lub uprawnienia, które jest bezpośrednio związane ze stosunkami majątkowymi stron. Z orzecznictwa można wywieść, że „Sprawami majątkowymi mogą być przy tym nie tylko sprawy o świadczenie, lecz także sprawy o ustalenie albo o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa, ponieważ także w tych sprawach orzeczenie może wywierać wpływ na stosunki majątkowe stron”¹⁶.

finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych. Propozycją Komisji Europejskiej jest dodanie nowego artykułu, który umożliwiałby zastąpienie LIBOR-u z mocy prawa (nie wymagając zawarcia w tym celu aneksu do umowy) innym wskaźnikiem, jeżeli „zaprzestanie tej publikacji mogłoby spowodować istotne zakłócenia w funkcjonowaniu rynków finansowych w Unii”. Na tę kwestię zwrócił uwagę między innymi SO w Warszawie w wyroku z dnia 8 maja 2019 roku (sygn. XXV C 134/19, LEX nr 2686594) czy w wyroku z dnia 26 czerwca 2019 roku (sygn. XXC 2720/18, LEX nr 2742680). Zob. też J. Ojczyk, *Zastąpienie LIBORU innym wskaźnikiem w umowach o kredyt nie będzie łatwe*, Prawo.pl 2019, <https://sip.lex.pl/#/external-news/1795599600?keyword=LIBOR&cm=STOP> (dostęp: 22.11.2020); R. Tuszyński, *Zmiany w LIBOR i WIBOR w 2021 roku — nowelizacja rozporządzenia BMR*, 2020, <https://ksiegowosc.infor.pl/obrot-gospodarczy/finanse-i-inwestycje/4660177,Zmiany-w-LIBOR-i-WIBOR-w-2021-roku-nowelizacja-rozporzadzenia-BMR.html> (dostęp: 22.11.2020). Od 1 stycznia 2022 roku stawkę referencyjną LIBOR zastąpiono wskaźnikiem SARON; zob. <https://zbp.pl/aktualnosci/wydarzenia/Wskaznik-SARON-zastapi-LIBOR-CHF> (dostęp: 23.01.2022).

¹² Wyrok SN z dnia 29 października 2019 roku, sygn. IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 64.

¹³ Zob. wyrok SO w Bielsku-Białej z dnia 14 stycznia 2022 roku, sygn. I C 157/21, niepubl.; wyrok SO w Świdnicy z dnia 13 stycznia 2022 roku, sygn. I C 691/20, niepubl.; wyrok SO w Bydgoszczy z dnia 13 stycznia 2022 roku, sygn. I C 899/20, niepubl.; wyrok SO w Tarnowie z dnia 12 stycznia 2022 roku, sygn. I C 674/20, niepubl.; wyrok SO w Katowicach z dnia 10 stycznia 2022 roku, sygn. I C 1043/20, niepubl.; wyrok SO w Poznaniu z dnia 10 stycznia 2022 roku, sygn. XVIII C 86/21, niepubl.; wyrok SO w Warszawie z dnia 7 grudnia 2021 roku, sygn. XXVIII C 2662/21, niepubl.; wyrok SO we Wrocławiu z dnia 29 listopada 2021 roku, sygn. I C 1047/19, niepubl.

¹⁴ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku — Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296); dalej: k.p.c.

¹⁵ Wyrok SN z dnia 27 sierpnia 1976 roku, sygn. II CR 288/76, LEX nr 2056; wyrok SN z dnia 1 marca 1963 roku, sygn. III CR 193/62, LEX nr 104925.

¹⁶ Postanowienie SN z dnia 4 marca 2016 roku, sygn. I CZ 8/16, LEX nr 2015128.

W ustalaniu właściwego terminu przedawnienia istotne znaczenie ma charakter świadczeń kredytobiorców, a więc określenie, czy spłacane przez kredytobiorców raty kredytu stanowią świadczenie okresowe. Jedną z cech charakterystycznych świadczenia okresowego jest to, że przedmiotem świadczenia są pieniądze lub rzeczy oznaczone rodzajowo; dodatkowo w ramach jednego i tego samego stosunku prawnego dłużnik ma spełnić wiele świadczeń jednorazowych, których spełnienie następuje w określonych regularnych odstępach czasu, a świadczenia te nie składają się na pewną z góry określoną całość¹⁷. Analiza tych cech w kontekście rat kredytu spłacanych przez kredytobiorcę pozwala uznać, że nie stanowią one świadczenia okresowego. Jest to bowiem świadczenie, jakkolwiek pieniężne, to jednorazowe, o ustalonej z góry wysokości (jest to kwota udzielonego kredytu), aczkolwiek rozłożone na raty¹⁸.

Jednakże w postępowaniach w zakresie omawianych „kredytów frankowych” należy przyjąć, że roszczenia o zapłatę dotyczą zwrotu świadczeń nienależnych, których żądanie oparte jest na art. 405 k.c. w zw. z art. 410 k.c. Będąc zaś roszczeniami z tytułu nienależnego świadczenia, stają się wymagalne już od chwili spełnienia świadczenia. Oznacza to, że jeżeli od samego początku dane świadczenie nie należało się bankowi, za datę wymagalności roszczenia o jego zwrot należy przyjąć moment spełnienia tego świadczenia jako nienależnego¹⁹. Jest to wszakże świadczenie, które nie mieści się w granicach zawartej umowy kredytu. Żądanie zwrotu świadczenia nienależnego jest jednak odrębną i pozaumowną podstawą — powstaje z mocy ustawy, która obliguje do jednorazowego zwrotu nienależnie spełnionego świadczenia²⁰. Jest to roszczenie bezterminowe²¹, które przedawnia się na zasadach ogólnych, to jest według art. 118 k.c.²²

Nie budzi wątpliwości, że początkiem biegu terminu przedawnienia dla zwrotu świadczenia nienależnego będącego roszczeniem bezterminowym powinien być

¹⁷ A. Jedliński, *Komentarz do art. 118 pkt 11*, [w:] A. jedliński et al., *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1. *Część ogólna*, red. A. Kidyba, 2012, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587244927/128175?keyword=A.%20Jedli%C5%84ski%20Kodeks%20cywilny&toHit=1&cm=SFIRST> (dostęp: 21.11.2020).

¹⁸ Szerzej zob. wyrok SN z dnia 2 października 1998 roku, sygn. III CKN 578/98, LEX nr 1214910; wyrok SA w Warszawie z dnia 8 listopada 2018 roku, sygn. V ACa 742/17, LEX nr 2705011.

¹⁹ Wyrok SN z dnia 22 marca 2001 roku, sygn. V CKN 769/00, LEX nr 49111.

²⁰ Wyrok SO we Wrocławiu z dnia 15 stycznia 2015 roku, sygn. II Ca 1695/14, LEX nr 1841661.

²¹ „Za zobowiązania bezterminowe poczytuje się zobowiązania, których termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania i jest uzależniony od wyrażenia woli przez wierzyciela przez złożenie przez niego stosownego oświadczenia woli (art. 455 *in fine* k.c.). W takim zobowiązaniu świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika przez wierzyciela” — uchwała SN z dnia 5 listopada 2014 roku, sygn. III CZP 76/14, LEX nr 1532595.

²² Zob. wyrok SA w Szczecinie z dnia 15 marca 2017 roku, sygn. I ACa 1023/16, LEX nr 2307624; wyrok SA w Łodzi z dnia 28 grudnia 2016 roku, sygn. I ACa 776/16, LEX nr 2216130.

pierwszy dzień, w którym wierzyciel mógł wezwać dłużnika do spełnienia świadczenia²³. Ewentualnie uwzględnić można przyznany w umowie termin do zapłaty, który może wynosić na przykład tydzień po każdej racie. W orzecznictwie podkreśla się, że wezwanie do zapłaty powinno być wystawione „w najwcześniejszym możliwym terminie, a więc w takim czasie od bezpodstawnego uzyskania korzyści, jaki jest potrzebny do jej zwrotu bez zbędnej zwłoki. W niektórych przypadkach może to być już dzień spełnienia świadczenia nienależnego”²⁴. Termin ten jest ustalany w sposób obiektywny, czyli niezależnie od świadomości uiszczenia świadczenia nienależnego. Jak zostało już wspomniane, jest to moment powstania danego zobowiązania, który w kontekście zwrotu świadczenia nienależnego stanowi od razu dzień jego spełnienia²⁵. Przedkładając to na kanwę tak zwanych spraw frankowych, należy przyjąć, że dla kredytobiorców, którzy spłacali miesięczne raty kredytowe, termin przedawnienia rozpoczyna się oddzielnie dla każdego nienależnie spełnionego świadczenia (uiszczonej raty kapitałowej lub odsetkowej) bez konieczności posiadania przez nich wiedzy, że uiszczane przez nich świadczenia są nienależne i mogą wezwać bank do ich zwrotu. Takie rozwiązanie jest zgodne z dotychczasową linią orzecniczą, opierającą się tylko na polskim porządku prawnym, wskazującą, że uprawniony może wezwać do zwrotu świadczenia nienależnego po jego spełnieniu²⁶.

Dotychczasowe rozważania co do niemożliwości uznania żądanego przez kredytobiorców zwrotu świadczenia za świadczenie okresowe oraz uznania go za świadczenie nienależne pozwalają przyjąć sześćioletni termin przedawnienia, liczony dla każdej uiszczonej raty oddzielnie. Przy określaniu terminu przedawnienia istotne jest jednak, że do nowelizacji kodeksu cywilnego, która weszła w życie 9 lipca 2018 roku, ogólny termin przedawnienia wynosił 10 lat (nie jak obecnie 6 lat) oraz nie przyjmowano, że koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego, chyba że jest on krótszy niż 2 lata. Zgodnie z art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 roku o zmianie ustawy — Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw „do przysługujących konsumentowi roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, których terminy przedawnienia są określone w art. 118 i art. 125 § 1 ustawy zmienianej w art. 1, stosuje się przepisy ustawy zmienianej

²³ Zgodnie z art. 120 § 1 k.c. regulującym początek biegu przedawnienia: „Bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. Jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie”.

²⁴ Wyrok SN z dnia 29 września 2017 roku, sygn. V CSK 642/16, LEX nr 2434728.

²⁵ Wyrok SN z dnia 24 kwietnia 2003 roku, sygn. I CKN 316/01, LEX nr 112177; wyrok SN z dnia 8 lipca 2010 roku, sygn. II CSK 126/10, LEX nr 602678.

²⁶ Wyrok SN z dnia 28 października 2015 roku, sygn. II CSK 822/14, LEX nr 1930449; uchwała SN z dnia 5 listopada 2014 roku...

w art. 1, w brzmieniu dotychczasowym²⁷. Oznacza to, że dla świadczeń uiszczanych przez konsumentów na rzecz banku przed datą wejścia w życie wskazanej nowelizacji, to jest przed 9 lipca 2018 roku, stosuje się dziesięcioletni termin liczony dla każdej raty kredytu oddzielnie. Nie zmieniono natomiast terminów przedawnienia dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, które wynoszą 3 lata.

Jednakże w odniesieniu do rozliczenia stron w przypadku ustalenia nieważności umowy kredytu z odniesieniem do franka szwajcarskiego pojawia się rozbieżność we wcześniej opisanym zakresie, to jest liczeniu terminu przedawnienia od każdej uiszczanej należności oddzielnie bez względu na posiadanie wiedzy, bądź nie, co do nienależności danego świadczenia. Część sądów powszechnych w dotychczas zapadających wyrokach uwzględniających wspomniane roszczenie stosuje teorię dwóch kondykcji²⁸, zasądzając od banku jako strony pozwanej na rzecz kredytobiorców uiszczane przez nich raty kredytu oraz inne opłaty okołokredytowe w ciągu 10 lat przed wytoczeniem powództwa²⁹. Takie orzecznictwo należy uznać jednak za stojące w sprzeczności z prawem Unii Europejskiej, a nadto krzywdzące konsumenta, będącego stroną zdecydowanie słabszą w sporze z bankiem. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej za kluczowe przy rozpatrywaniu tego rodzaju spraw uznaje wszakże takie indywidualne okoliczności, jak długość danego zobowiązania czy świadomość kredytobiorcy odnosząca się do występowania klauzul abuzywnych w zawartej przez niego umowie kredytu, których to czynników polskie ustawodawstwo dotyczące biegu terminu przedawnienia dla zwrotu świadczeń nienależnych w ogóle nie bierze pod uwagę.

²⁷ Ustawa z dnia 13 kwietnia 2018 roku o zmianie ustawy — Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1104).

²⁸ „Oznacza to, że jeśli w wyniku zawarcia umowy każda ze stron spełniła świadczenie na rzecz drugiej strony, to w przypadku nieważności umowy bądź też w przypadku upadku/unieważnienia umowy z uwagi na niemożność jej utrzymania po wyeliminowaniu postanowień abuzywnych, każda z nich ma własne roszczenie o zwrot spełnionego świadczenia — bank o zwrot kwoty przekazanego kredytu, a kredytobiorcy o zwrot świadczeń spełnionych na rzecz banku w wykonaniu umowy kredytowej. Rozliczenie nieważnej umowy na podstawie przepisów o nienależnym świadczeniu jest czystym restytucyjnym zwrotem tego, co świadczone. Oczywiście nie ma przeszkód do wzajemnego potrącenia świadczeń, ale tylko wówczas, gdy jest to wynikiem woli obu stron bądź też jednej strony — składającej oświadczenie o potrąceniu i zgłaszającej procesowy zarzut potrącenia” — wyrok SA w Warszawie z dnia 13 listopada 2019 roku, sygn. I ACa 268/19, LEX nr 2776065. Słuszność tej teorii przyznał również SN w uchwale z dnia 16 lutego 2021 roku (sygn. III CZP 11/20, LEX nr 3120579), w której uznał, że: „Stronie, która w wykonaniu umowy kredytu, dotkniętej nieważnością, spłacała kredyt, przysługuje roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 w związku z art. 405 kc) niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu”.

²⁹ Zob. wyrok SO we Wrocławiu z dnia 20 listopada 2020 roku, sygn. I C 685/20, niepubl.; wyrok SO w Warszawie z dnia 17 listopada 2020 roku, sygn. III C 449/18, niepubl.; wyrok SA w Katowicach z dnia 17 lipca 2020 roku, sygn. I ACa 589/18, LEX nr 3056665.

3. „Frankowe” umowy kredytowe a unijne prawo konsumenckie

Prawo wspólnotowe wcześniej, a obecnie prawo Unii Europejskiej przywiązuje bardzo dużą wagę do ochrony konsumentów jako strony słabszej we wszelkich stosunkach prawnych, zwłaszcza zaś w sporach z przedsiębiorcami, zarówno w odniesieniu do możliwości prowadzenia przez nich skutecznych negocjacji, stanu ich wiedzy, jak i umiejętności pozyskiwania i analizowania przekazywanych im informacji³⁰. Mając to na uwadze, Rada Unii Europejskiej, chcąc jak najlepiej inkorporować promowane przez siebie wartości w państwach członkowskich, wspólnie z Parlamentem Europejskim uchwaliła dyrektywę 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1994 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich³¹, która weszła w życie 16 kwietnia 1993 roku, w Polsce zaś zaczęła obowiązywać od jej wejścia do Unii Europejskiej, to jest od 1 maja 2004 roku. Trzeba jednak podkreślić, że zgodnie z art. 10 ust. 1 dyrektywa 93/13 dotyczy jedynie umów zawartych po 31 grudnia 1994 roku, w którym to dniu upłynął termin do dokonania jej transpozycji. Ponadto wspomniany akt prawny nie ma zastosowania do umów, które zostały podpisane przed przystąpieniem danego kraju do tego związku³².

Ratio legis wprowadzenia dyrektywy 93/13 była konieczność zapewnienia, aby w żadnym państwie członkowskim UE nie dochodziło do zamieszczania nieuczciwych warunków³³ w umowach zawieranych między konsumentami a sprzedawcami towarów lub dostawcami usług³⁴. Było to konieczne ze względu na ówczes-

³⁰ Wyrok TSUE z dnia 17 lipca 2014 roku, sygn. C-169/14, *Juan Carlos Sánchez Morcillo i María Del Carmen Abril García przeciwko Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA*, LEX nr 1491080, pkt 22 oraz przywołane tam orzecznictwo.

³¹ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L Nr 95, poz. 29 z 21.04.1993), dalej: dyrektywa 93/13.

³² Postanowienie TSUE z dnia 3 lipca 2014 roku, sygn. C-92/14, *Liliana Tudoran i in. przeciwko SC Suport Colect SRL*, LEX nr 1480274.

³³ Zgodnie z art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13: „Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, uznaje się za nieuczciwe, jeśli stojąc w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta”. Natomiast ust. 2 dodaje, że: „Warunki umowy zawsze zostaną uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione konsumentowi w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej”. Ponadto dyrektywa stanowi, że wynegocjowanie indywidualnych kwestii nie stoi na przeszkodzie do jej stosowania, jeżeli umowa ma charakter adhezyjny. Co więcej, ciężar dowodu w zakresie udowodnienia indywidualnego uzgodnienia warunków umowy leży na przedsiębiorcy.

³⁴ W polskim porządku prawnym za konsumenta, zgodnie z art. 22 § 1 k.c., uznaje się: „osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową”, natomiast w unijnym prawodawstwie, na podstawie art. 2 lit. b dyrektywy 93/13, oznacza on: „każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych niniejszą dyrek-

ne rozbieżności przepisów w państwach członkowskich, co mogło powodować naruszanie zasad konkurencji. Dyrektywy zaś kierowane do krajów należących do UE mają charakter wiążący w zakresie rezultatu, jaki ma zostać osiągnięty poprzez dany akt prawny, nie narzucając im jednak formy ani środków, jakie mają w tym celu zastosować³⁵. Artykuł 8 dyrektywy 93/13 określa zatem minimalne wymogi, jakie mają być spełnione przez państwa członkowskie, i pozostawia im możliwość stosowania bardziej rozwiniętej ochrony konsumentów we własnym porządku prawnym.

Jednym z głównych założeń dyrektywy 93/13 jest wymóg, aby umowy sporządzane były w prostym, zrozumiałym i adekwatnym dla odbiorcy języku. Ponadto konsument powinien mieć realną możliwość zaznajomienia się ze wszystkimi warunkami, prawami i obowiązkami, a jakiegokolwiek wątpliwości należy interpretować na jego korzyść. Szczególnie istotny przepis dla kredytobiorców zamieszczony został w art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, w którym podkreśla się, że: „Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”. Uznanie warunku za nieuczciwy oznacza tym samym, że należy traktować go za nigdy nieistniejący, a tym samym niewiążący konsumenta³⁶. Jest to przepis bezwzględnie obowiązujący, zmierzający do przywrócenia równości stron³⁷. Ochrony tej nie można utracić ani się zrzec.

Wbrew pojawiającej się czasami w literaturze i orzecznictwie interpretacji należy stanowczo uznać, że niemożliwe jest utrzymanie umowy kredytu w mocy po wyłączeniu z niej kwestionowanych postanowień przewidujących mechanizm indeksacji/denominacji. Trzeba wskazać, że w takiej sytuacji doszłoby do niemożliwości dalszego wykonywania umowy kredytu, ponieważ wyłączenie z niej

tytułu działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem”. Pod pojęciem przedsiębiorcy z art. 431 k.c. rozumie się: „osobę fizyczną, osobę prawną i jednostkę organizacyjną, o której mowa w art. 331 § 1, prowadzącą we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową”. Dyrektywa 93/13 wyróżnia z tego określenia tylko sprzedawcę i dostawcę, za których uznaje w art. 2 lit. c: „każdą osobę fizyczną lub prawną, która w umowach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach dotyczących handlu, przedsiębiorstwa lub zawodu, bez względu na to, czy należy do sektora publicznego czy prywatnego”.

³⁵ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 25 kwietnia 1957 roku (Dz.Urz. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z 30.04.2004), art. 288.

³⁶ Wyrok SN z dnia 27 listopada 2019 roku, sygn. II CSK 483/18, LEX nr 2744159; wyrok TSUE z dnia 21 grudnia 2016 roku w połączonych sprawach C-154/15, C-307/15 i C-308/15, *Francisco Gutierrez Naranjo i in. przeciwko Cajasur Banco SAU*, LEX nr 2168030, pkt 61–62.

³⁷ Wyrok TSUE z dnia 30 maja 2013 roku, sygn. C-488/11, *Dirk Frederik Asbeek Brusse i Katarina de Man Garabito przeciwko Jahani BV*, LEX nr 1315834, pkt 38; wyrok TSUE z dnia 14 czerwca 2012 roku, sygn. C-618/10, *Banco Español de Crédito SA przeciwko Joaquínowi Calderónowi Caminie*, LEX nr 1164386, pkt 40; wyrok TSUE z dnia 21 lutego 2013 roku, sygn. C-472/11, *Banif Plus Bank Zrt przeciwko Csabie Csipai i Viktorii Csipai*, LEX nr 1276264, pkt 20.

abuzywnych postanowień dotyczących przeliczenia wypłaty i spłaty kredytu kursami wymiany walut z tabeli bankowej uniemożliwiłoby stosowanie waloryzacji mającej być istotą oraz naturą danej umowy. Co więcej, w przekształconej umowie kredytu pozostałoby oprocentowanie oparte na stawce LIBOR zamiast stosowanej do standardowych kredytów złotych stopy WIBOR. Zarówno usunięcie indeksacji/denominacji przy jednoczesnym pozostawieniu zasady liczenia odsetek od stawki LIBOR, jak i ewentualne zastąpienie jej przez WIBOR jawi się jako wykraczające poza możliwość przewidzianą przez art. 385¹ § 2 k.c. Nie istnieje forma umowy w kształcie po tak zwanym odfrankowaniu na rynku ani nigdy nie była dostępna w żadnej ofercie banku, co jednoznacznie pozwala uznać, że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana, co jest zgodne z art. 58 § 3 k.c. Wywód ten podzielany jest w orzecznictwie³⁸. Tak samo Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wskazał na możliwość uznania całej umowy za nieważną, jeżeli występują do tego przesłanki w prawie krajowym i „takie rozwiązanie zapewni konsumentowi lepszą ochronę”³⁹.

Zgodnie z art. 7 dyrektywy 93/13 państwa członkowskie mają wykorzystywać takie środki, które zapobiegają stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami⁴⁰. W kontekście będących przedmiotem czynionych rozważań „spraw frankowych” treść dyrektywy 93/13 jest zatem szczególnie istotna, głównie ze względu na wykorzystywanie przez banki swojej silniejszej pozycji w stosunku do kredytobiorców i stosowaniu przez nie wzorców umownych (często trudnej do zrozumienia dla przeciętnego konsumenta treści) niepodlegających jakimkolwiek negocjacjom. Banki również często nie informowały dostatecznie klientów o możliwych zagrożeniach związanych choćby z potencjalnym nagłym wzrostem kursu franka szwajcarskiego i wpływie takiej sytuacji na wysokość raty kredytu i całej wartości zobowiązania wyrażonej w PLN. Bank powinien wszakże przedstawić kredytobiorcy hipotetyczną symulację obrazującą zależność kredytu od wzrostu kursu o 10, 20, 50, 100 czy nawet 200% i tym samym jednoznacznie uzyskać od konsumenta informację, czy godzi się na takie ryzyko⁴¹.

³⁸ Wyrok SN z dnia 11 grudnia 2019 roku, sygn. V CSK 382/18, LEX nr 2771344; wyrok SA w Warszawie z dnia 28 listopada 2019 roku, sygn. V ACa 490/18, LEX nr 2767463; wyrok SO w Warszawie z dnia 20 grudnia 2019 roku, sygn. XXV C 2120/19, LEX nr 2774422 oraz wyrok SO w Krakowie z dnia 24 czerwca 2020 roku, sygn. I C 1836/19, http://orzeczenia.ms.gov.pl/details/chf/152010000000503_I_C_001836_2019_Uz_2020-06-24_002 (dostęp: 23.01.2022).

³⁹ Wyrok TSUE z dnia 15 marca 2012 roku, sygn. C-453/10, *Jana Pereničová i Vladislav Pereňič przeciwko SOS financ, spol. s r.o.*, pkt 36.

⁴⁰ Zawiadomienie Komisji, *Wytyczne dotyczące wykładni i stosowania dyrektywy Rady w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich* (Dz.Urz. UE C z 2019 r. Nr 323, poz. 4), pkt 5–6.

⁴¹ Zob. wyrok SA w Warszawie z dnia 4 grudnia 2019 roku (sygn. I ACa 66/19, LEX nr 3103362), w którym można przeczytać między innymi, że: „Należy zauważyć jednak, iż brak jest przeprowadzenia przez pozwanego i okazania powodowi jakichkolwiek symulacji dotyczących ewentu-

Celem przepisów dyrektywy 93/13, jak zostało już opisane, jest ochrona konsumentów jako strony na gorszej pozycji w stosunku do przedsiębiorców. Natomiast, co trzeba podkreślić, możliwy zakres ochrony konsumenta wyrażony w dyrektywie 93/13 nie pokrywa się z instytucją przedawnienia regulowaną przez polskie przepisy kodeksu cywilnego, które wystarczająco nie chronią konsumenta, jak czyni to prawo unijne. Bez wątpienia celem instytucji przedawnienia w krajowym porządku prawnym jest ochrona dłużnika przez doprowadzenie do sytuacji, w której nie będzie istniała nieokreślona czasowo niepewność, kiedy wierzyciel będzie mógł domagać się spełnienia swojego świadczenia. Uprawnienie takie powinno zostać ograniczone w czasie poprzez zastosowanie jednoznacznych i obiektywnych kryteriów, co właśnie czyni ta regulacja⁴².

W „sprawach frankowych” to właśnie kredytobiorca, jako konsument, jest stroną słabszą w stosunku do banku, będącego olbrzymią instytucją finansową. Jednakże to kredytobiorcy żądają zwrotu nienależnie uiszczonych świadczeń, co wskazuje na występowanie ich w roli wierzycieli, a przedsiębiorcy jako dłużnika. Łatwo zauważyć tutaj konflikt polskich norm prawnych z unijnymi wartościami. Stosowanie krajowych przepisów dotyczących przedawnienia wypacza sens ochrony konsumenta stworzonej przez unijny system (art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13), ponieważ przedsiębiorca stosujący nieuczciwe warunki *de facto* nie ponosi dotkliwej niedogodności, a w niektórych sytuacjach wręcz jest na korzystniejszej pozycji niż poszkodowany kontrahent. Unijna dyrektywa przewiduje pełną ochronę konsumenta, w tym w zakresie uprawnienia restytucyjnego wynikającego z występowania nieuczciwego warunku umownego. Polskie przepisy dotyczące przedawnienia nie przyznają jakichkolwiek dodatkowych uprawnień konsumentom będącym w sporze z przedsiębiorcą, który posiada większą wiedzę i doświadczenie od nich, co wykorzystał przy formułowaniu własnych wzorców umownych. Kodeks cywilny w sposób jednoznaczny wskazuje na określony termin przedawnienia i nie przewiduje od tego żadnych wyjątków (art. 118 k.c. w zw. z art. 119 k.c.). Natomiast przedsiębiorcy zostało już przyznane szczególne uprawnienie umożliwiające nieuwzględnienie upływu terminu przedawnienia

alnego wzrostu waluty obcej i przełożenia tego skutku na wysokość raty. Nie można nie zauważyć, iż nie wytłumaczono możliwych wahań kursów waluty obcej i prognozy, kiedy kończy się opłacalność kredytu walutowego w stosunku do złotowego. Wskazano tylko i wyjaśniono, że kredyt w walucie obcej jest korzystniejszy niż kredyt złotowy, tj. iż raty są po prostu niższe, na skutek innego modelu oprocentowania kredytu, przy jednoczesnym wyraźnym braku przedstawienia symulacji, w jakich okolicznościach rata kredytu w walucie obcej może przewyższyć tę przedstawioną w złotych. Ponadto ryzyka decydowania się na kredyt w walucie, w której się nie zarabia. Nie można również nie zauważyć, iż pozwany jako profesjonalista, posiadający analityków finansowych, nie poinformował klienta zarówno, co się stanie z ratą kredytu i pozostałym do spłaty kapitałem, jeżeli nadejście zdarzający się cyklicznie kryzys na globalnym rynku finansowym oraz co się stanie, jeżeli banki zaprzestaną oferowania kredytów »walutowych«.

⁴² Uchwała SN z dnia 17 lutego 2006 roku, sygn. III CZP 84/05, LEX nr 171726.

roszczenia przysługującego przeciwko konsumentowi (art. 117¹ k.c.). Oznacza to, że aktualnie w postępowaniu sądowym istnieje wysokie ryzyko, że roszczenie kredytobiorcy zostanie uwzględnione jedynie w zakresie świadczeń spełnionych w okresie 10 lat przed wytoczeniem powództwa, a żądanie banku o odzyskanie kwoty uruchomionego kredytu — w całości. Stwarza to duże prawdopodobieństwo, że mimo spłacania przez konsumenta rat kredytu przez kilkanaście lat na podstawie nieważnej umowy (ze względu na występowanie w niej nieuczciwych warunków) zawartej z podmiotem uznawanym w opinii społecznej za instytucję zaufania publicznego oraz spłaceniu nominalnej kwoty kredytu, a także wygraniu długotrwałego i kosztownego postępowania sądowego, dalej będzie on dłużnikiem banku⁴³.

Cechą charakterystyczną realizacji prawa unijnego jest to, że nie zawiera ono norm proceduralnych, co przejawia się również w dyrektywie 93/13. Opisana wcześniej ochrona praw konsumenta jest częścią prawa materialnego, które realizowane jest przez normy proceduralne państw członkowskich. Wynika to z zasady autonomii proceduralnej (ang. *the principle of procedural autonomy*) stanowiącej, że państwa członkowskie mogą samodzielnie dobierać bądź tworzyć odpowiednie przepisy prawa proceduralnego z własnego systemu prawnego w postępowaniach o roszczenia wynikające z prawa wspólnotowego. Zasada ta obowiązuje jednak tylko przy kumulatywnym przestrzeganiu dwóch innych zasad, to jest zasady równoważności (ang. *the principle of equivalence*) oraz zasady efektywności, zwanej też zasadą skuteczności (ang. *the principle of effectiveness*)⁴⁴. Pierwsza z nich stanowi, że prawo krajowe dotyczące roszczeń wynikających z prawa unijnego nie może być gorsze niż przepisy rodzime regulujące podobne postępowania

⁴³ Dla lepszego zobrazowania wskazanej sytuacji można przywołać hipotetyczny stan faktyczny, w którym kredytobiorca wziął kredyt w wysokości 300 tysięcy złotych i po 17 z 25 lat okresu kredytowania spłacił już 320 tysięcy złotych, jednakże sąd zasądza tylko świadczenia z ostatnich 10 lat w kwocie 270 tysięcy złotych, a roszczenie banku o zwrot kapitału uwzględnia w całości. Oznacza to, że *de facto* konsument, mimo spłacenia nominalnej kwoty kredytu, musi jeszcze oddać 30 tysięcy złotych. Takie rozwiązanie nie spełnia celów dyrektywy 93/13, ponieważ przedsiębiorca nie ponosi dotkliwej sankcji za stosowanie nieuczciwych warunków umownych wobec konsumentów.

⁴⁴ Zasada skuteczności została zastosowana między innymi w wyroku TSUE z dnia 3 października 2013 roku (sygn. C-32/12, *Soledad Duarte Hueros przeciwko Autociba SA i Automóviles Citroën España SA*, LEX nr 1371965), w której to sprawie konsument na drodze sądowej domagał się unieważnienia umowy zawartej ze sprzedawcą samochodu ze względu na przeciekający przesuwany dach. Sąd krajowy powołał się jednak na art. 3 ust. 6 dyrektywy 1999/44/WE, według którego konsument nie ma prawa do unieważnienia umowy, jeżeli niezgodność towaru z umową ma nikłe znaczenie. Zgodnie ze wskazanym aktem prawnym w takiej sytuacji możliwa jest obniżka ceny. Strona nie wyszła jednak z takim roszczeniem, a zgodnie z prawem krajowym sąd zobowiązany jest wydać rozstrzygnięcie zgodnie z żądaniem. TSUE stwierdził, że sąd krajowy może z urzędu przyznać konsumentowi odpowiednią obniżkę ceny w tym przypadku. Unijny Trybunał uznał, że takie rozwiązanie jest korzystne dla konsumenta, a hiszpańskie prawo jest mało elastyczne w sporach konsumenckich.

na tle prawa krajowego. Druga zasada natomiast w pewien sposób wymusza na państwie członkowskim aplikowanie norm w taki sposób, aby nie uniemożliwiały one bądź znacznie nie utrudniały korzystania z unijnych uprawnień⁴⁵. Oznacza to, że zasada autonomii proceduralnej ustępuje zapewnieniu skuteczności prawa unijnego⁴⁶.

Przekonuje to, że w postępowaniach w przedmiocie „kredytów frankowych” istotna jest synchronizacja materialnego prawa konsumenckiego tworzonego w ramach Unii Europejskiej z polskimi przepisami proceduralnymi. Przedstawione wcześniej zasady uściślają jednak, że to krajowy porządek prawny musi być tworzony i interpretowany w sposób jak najbardziej urzeczywistniający cele prawa europejskiego. Takie połączenie krajowego i unijnego porządku prawnego interpretowane i wykładane przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w szerokim orzecznictwie przekłada się na specyficzne ujęcie instytucji przedawnienia w zakresie „kredytów frankowych”, które zaczyna być stosowane przez polskie sądy powszechne i zauważone jako punkt do rozważań przez Sąd Najwyższy.

Bibliografia

Literatura

- Jedliński A., *Komentarz do art. 118 pkt 11*, [w:] A. Jedliński et al., *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1. Część ogólna, red. A. Kidyba, 2012, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587244927/128175?keyword=A.%20Jedli%C5%84ski%20Kodeks%20cywilny&toHit=1&cm=SFIRST>.
- Kowalik-Bańczyk K., *Jednolite stosowanie unijnego prawa konkurencji jako ograniczenie dla autonomii proceduralnej krajowych organów ochrony konkurencji. Glosa do wyroku TS z dnia 3 maja 2011 r., C-375/09*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2012, nr 2.
- Ojczyk J., *Zastąpienie LIBORU innym wskaźnikiem w umowach o kredyt nie będzie łatwe*, Prawo.pl 2019, <https://sip.lex.pl/#/external-news/1795599600?keyword=LIBOR&cm=STOP>.
- Rudke M., *Wracają frankowe batalie, klienci częściej wygrywają*, „Rzeczpospolita”, <https://www.rp.pl/Banki/307029880-Wracaja-frankowe-batalie-klienci-czesciej-wygrywaja.html>.
- Rycko N., *Komentarz do art. 117 pkt 11–15*, [w:] *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz do wybranych przepisów*, red. J. Gudowski, 2018, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587825866/623306/>

⁴⁵ K. Kowalik-Bańczyk, *Jednolite stosowanie unijnego prawa konkurencji jako ograniczenie dla autonomii proceduralnej krajowych organów ochrony konkurencji. Glosa do wyroku TS z dnia 3 maja 2011 r., C-375/09*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2012, nr 2, s. 39–45; wyrok TSUE z dnia 14 czerwca 2012 roku, sygn. C-618/10, *Banco Español De Crédito SA przeciwko Joaquín Calderón Camino*, LEX nr 1164386, pkt 46.

⁴⁶ Zob. wyrok TSUE z dnia 19 czerwca 1990 roku, sygn. C-213/89, *The Queen przeciwko Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame LTD i in.*, LEX nr 128409; wyrok TSUE z dnia 3 października 2013 roku, sygn. C-32/12...; szerzej zob. https://www.temidium.pl/artukul/zasada_autonomii_proceduralnej_w_prawie_unii_europejskiej_i_jej_ograniczenia_w_praktyce-957.html (dostęp: 27.02.2021); <https://kslegal.com.pl/kredyty-chf-przedawnienie-roszczen/?fbclid=IwAR2cTD3ioCGobDzV2ro1N6SZvOnQD3UE6jrZdvd94RIqpMFzIOqjrgjIqZI#.XwbuHSUwglQ> (dostęp: 27.02.2021).

gudowski-jacek-red-kodeks-cywilny-czesc-ogolna-komentarz-do-wybranych-przepisow?keyword=naturalne&cm=URELATIONS.

Tuszyński R., *Zmiany w LIBOR i WIBOR w 2021 roku — nowelizacja rozporządzenia BMR*, 2020, <https://ksiegowosc.infor.pl/obrot-gospodarczy/finanse-i-inwestycje/4660177,Zmiany-w-LIBOR-i-WIBOR-w-2021-roku-nowelizacja-rozporzadzenia-BMR.html>.

Akty prawne

Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L Nr 95, poz. 29 z 21.04.1993).

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 25 marca 1957 roku (Dz.Urz. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z 30.04.2004).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku — Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1740).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku — Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z Nr 43, poz. 296).

Ustawa z dnia 13 kwietnia 2018 roku o zmianie ustawy — Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1104).

Zawiadomienie Komisji, *Wytężenie dotyczące wykładni i stosowania dyrektywy Rady w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich* (Dz.Urz. UE C z 2019 r. Nr 323, poz. 4).

Orzecznictwo

Postanowienie SN z dnia 4 marca 2016 roku, sygn. I CZ 8/16, LEX nr 2015128.

Postanowienie TSUE z dnia 3 lipca 2014 roku, sygn. C-92/14, *Liliana Tudoran i in. przeciwko SC Suport Colect SRL*, LEX nr 1480274.

Uchwała SN z dnia 17 lutego 2006 roku, sygn. III CZP 84/05, LEX nr 171726.

Uchwała SN z dnia 5 listopada 2014 roku, sygn. III CZP 76/14, LEX nr 1532595.

Uchwała SN z dnia 16 lutego 2021 roku, sygn. III CZP 11/20, LEX nr 3120579.

Wyrok SA w Katowicach z dnia 17 lipca 2020 roku, sygn. I ACa 589/18, LEX nr 3056665.

Wyrok SA w Łodzi z dnia 28 grudnia 2016 roku, sygn. I ACa 776/16, LEX nr 2216130.

Wyrok SA w Szczecinie z dnia 18 marca 2013 roku, sygn. I ACa 822/12, LEX nr 1344220.

Wyrok SA w Szczecinie z dnia 15 marca 2017 roku, sygn. I ACa 1023/16, LEX nr 2307624.

Wyrok SA w Warszawie z dnia 8 listopada 2018 roku, sygn. V ACa 742/17, LEX nr 2705011.

Wyrok SA w Warszawie z dnia 13 listopada 2019 roku, sygn. I ACa 268/19, LEX nr 2776065.

Wyrok SA w Warszawie z dnia 28 listopada 2019 roku, sygn. V ACa 490/18, LEX nr 2767463.

Wyrok SA w Warszawie z dnia 4 grudnia 2019 roku, sygn. I ACa 66/19, LEX nr 3103362.

Wyrok SN z dnia 1 marca 1963 roku, sygn. III CR 193/62, LEX nr 104925.

Wyrok SN z dnia 27 sierpnia 1976 roku, sygn. II CR 288/76, LEX nr 2056.

Wyrok SN z dnia 2 października 1998 roku, sygn. III CKN 578/98, LEX nr 1214910.

Wyrok SN z dnia 22 marca 2001 roku, sygn. V CKN 769/00, LEX nr 49111.

Wyrok SN z dnia 24 kwietnia 2003 roku, sygn. I CKN 316/01, LEX nr 112177.

Wyrok SN z dnia 8 lipca 2010 roku, sygn. II CSK 126/10, LEX nr 602678.

Wyrok SN z dnia 5 kwietnia 2012 roku, sygn. II CSK 473/11, LEX nr 1170228.

Wyrok SN z dnia 28 października 2015 roku, sygn. II CSK 822/14, LEX nr 1930449.

Wyrok SN z dnia 29 września 2017 roku, sygn. V CSK 642/16, LEX nr 2434728.

Wyrok SN z dnia 29 października 2019 roku, sygn. IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7–8, poz. 64.

Wyrok SN z dnia 27 listopada 2019 roku, sygn. II CSK 483/18, LEX nr 2744159.

Wyrok SN z dnia 11 grudnia 2019 roku, sygn. V CSK 382/18, LEX nr 2771344.

Wyrok SO w Bielsku-Białej z dnia 14 stycznia 2022 roku, sygn. I C 157/21, niepubl.

Wyrok SO w Bydgoszczy z dnia 13 stycznia 2022 roku, sygn. I C 899/20, niepubl.

Wyrok SO w Katowicach z dnia 10 stycznia 2022 roku, sygn. I C 1043/20, niepubl.

- Wyrok SO w Krakowie z dnia 24 czerwca 2020 roku, sygn. I C 1836/19, http://orzeczenia.ms.gov.pl/details/chf/152010000000503_I_C_001836_2019_Uz_2020-06-24_002.
- Wyrok SO w Poznaniu z dnia 10 stycznia 2022 roku, sygn. XVIII C 86/21, niepubl.
- Wyrok SO w Świdnicy z dnia 13 stycznia 2022 roku, sygn. I C 691/20, niepubl.
- Wyrok SO w Tarnowie z dnia 12 stycznia 2022 roku, sygn. I C 674/20, niepubl.
- Wyrok SO w Warszawie z dnia 8 maja 2019 roku, sygn. XXV C 134/19, LEX nr 2686594.
- Wyrok SO w Warszawie z dnia 26 czerwca 2019 roku, sygn. XXC 2720/18, LEX nr 2742680.
- Wyrok SO w Warszawie z dnia 20 grudnia 2019 roku, sygn. XXV C 2120/19, LEX nr 2774422.
- Wyrok SO w Warszawie z dnia 17 listopada 2020 roku, sygn. III C 449/18, niepubl.
- Wyrok SO w Warszawie z dnia 7 grudnia 2021 roku, sygn. XXVIII C 2662/21, niepubl.
- Wyrok SO we Wrocławiu z dnia 15 stycznia 2015 roku, sygn. II Ca 1695/14, LEX nr 1841661.
- Wyrok SO we Wrocławiu z dnia 20 listopada 2020 roku, sygn. I C 685/20, niepubl.
- Wyrok SO we Wrocławiu z dnia 29 listopada 2021 roku, sygn. I C 1047/19, niepubl.
- Wyrok TSUE z dnia 19 czerwca 1990 roku, sygn. C-213/89, *The Queen przeciwko Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame LTD i in.*, LEX nr 128409.
- Wyrok TSUE z dnia 15 marca 2012 roku, sygn. C-453/10, *Jana Pereničová i Vladislav Perenič przeciwko SOS financ. spol. S r.o.*, LEX nr 1122804.
- Wyrok TSUE z dnia 14 czerwca 2012 roku, sygn. C-618/10, *Banco Español de Crédito SA przeciwko Joaquínowi Calderónowi Caminie*, LEX nr 1164386.
- Wyrok TSUE z dnia 21 lutego 2013 roku, sygn. C-472/11, *Banif Plus Bank Zrt przeciwko Csabie Csipai i Viktorii Csipai*, LEX nr 1276264.
- Wyrok TSUE z dnia 30 maja 2013 roku, sygn. C-488/11, *Dirk Frederik Asbeek Brusse i Katarina de Man Garabito przeciwko Jahani BV*, LEX nr 1315834.
- Wyrok TSUE z dnia 3 października 2013 roku, sygn. C-32/12, *Soledad Duarte Hueros przeciwko Autociba SA i Automóviles Citroën Espana SA*, LEX nr 1371965.
- Wyrok TSUE z dnia 17 lipca 2014 roku, sygn. C-169/14, *Juan Carlos Sánchez Morcillo i María Del Carmen Abril García przeciwko Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA*, LEX nr 1491080.
- Wyrok TSUE z dnia 21 grudnia 2016 roku w połączonych sprawach C-154/15, C-307/15 i C-308/15, *Francisco Gutierrez Naranjo i in. przeciwko Cajasur Banco SAU*, LEX nr 2168030.
- Wyrok TSUE z dnia 23 stycznia 2019 roku, sygn. C-387/17, *Presidenza Del Consiglio Dei Ministri przeciwko Fallimento Traghetti Del Mediterraneo Spa*, LEX nr 2609299.
- Wyrok TSUE z dnia 3 października 2019 roku, sygn. C-260-18, *Kamil i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, prowadzącej działalność w Polsce w formie oddziału pod nazwą Raiffeisen Bank International AG Oddział w Polsce*, ECLI EU C z 2019 r. poz. 819.
- Wyrok TSUE z dnia 30 kwietnia 2020 roku, sygn. C-627/18, *Nelson Antunes da Cunha LDA przeciwko Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP)*, LEX nr 2956648.
- Wyrok WSA w Warszawie z dnia 14 listopada 2018 roku, sygn. III SA/Wa 56/18, LEX nr 2735533.

Źródła internetowe

- <https://bochenekiwspolnicy.pl/podsumowanie-2020r-w-sprawach-frankowych/>.
- <https://businessinsider.com.pl/piec-tematow-o-gospodarce-ktore-musisz-znac-raport-16-lutego/fmbpl8c>.
- <https://kslegal.com.pl/kredyty-chf-przedawnienie-roszczen/?fbclid=IwAR2cTD3ioCGobDzV2ro1N6SZvOnQD3UE6jrZdvd94RIqpMFzlOqjrgjIqZI#.XwbUHSUwglQ>.
- <https://subiektywnieofinansach.pl/covid-19-frankowicze-wyssali-caly-zysk-bank-millennium-po-kazuje-jak-sobie-radzi-wyniki-2020/>.
- <https://wibor.money.pl/>.

<https://www.bankowebezprawie.pl/w-2019-roku-69-procent-spraw-zostalo-wygranych-prawomocnie-przez-klientow-bankow/>.
<https://www.money.pl/gielda/getin-bank-milczy-ws-ugod-z-frankowiczami-koszty-bylyby-ogromne-6612328012344224a.html>.
<https://www.money.pl/gielda/kredyty-frankowe-wiekszym-problemem-niz-koronawirus-prezes-mbanku-ostro-o-sadach-6612281383431072a.html>.
<https://www.money.pl/pieniadze/depozyty/walutowe/>.
<https://www.money.pl/pieniadze/kurs/chf,797.html>.
<https://www.rp.pl/Opinie/310229917-Spread-walutowy-a-kredyt-we-frankach--czy-oplaca-sie-go-przewalutowac.html>.
https://www.temidium.pl/arttykul/zasada_autonomii_proceduralnej_w_prawie_unii_europejskiej_i_jej_ograniczenia_w_praktyce-957.html.
<https://zbp.pl/aktualnosci/wydarzenia/Wskaznik-SARON-zastapi-LIBOR-CHF>.